

Etika a pravidla chování na klinickém pracovišti

Pro praxe z psychodiagnostiky

Normativní a subjektivistická etika

- Obecná etika x osobní etika
- **Obecná etika** - snaha o morální konsensus v určitém čase a na určitém místě (v určitém definovaném společenském kontextu); v práci psychologa důležité, protože se k nim budou vztahovat klienti, na jejich základě budou chápat své vlastní morální postavení, práva a povinnosti.
- **Osobní etika** - výsledek socializace a zkušeností jednotlivce ve vztahu k morálním otázkám; zahrnuje kognitivní strukturu společenských postojů a v neposlední řadě také emoční dispozice k reakci na to, co je „správné“. Spojitost s osobními postoji a morálními tendencemi, pocit „správnosti“ nebo hanby, viny. Vliv výchovy, subkulturní vlivy, osobní zkušenost; významná emoční složka.

Etické kodexy

- EFPA
- APA
- AKP ČR

4 základní etické principy

- 1) **RESPEKT – obecný respekt, soukromí a důvěrnost informací; informovaný souhlas a svobodné poskytnutí souhlasu, sebeurčení (autonomie klienta)**

- > respektovat sociokulturní prostředí klienta, jeho věk, zkušenosti, jiné názory...
- > pozor na důvěrnost informací (nebavím se o klientech s nikým, nepíšu kazuistiku s citlivými informacemi v autobuse, dopředu klienta informuji o závažných skutečnostech, které musím předávat dál týmu – např. sebevražedné tendence)
- > pacient ve zdrav. zařízení by měl mít podepsán souhlas, že s ním může pracovat stážista

4 základní etické principy

○ 2) KOMPETENCE - **etické povědomí, omezení vlastní kompetence, omezení postupů, neustálý rozvoj, neschopnost k výkonu povolání**

- > povinnost vykonávat praxi v rámci kompetence, jež se odvozuje od vzdělání, výcviku a praxe. Např. nepoužívat metody ani terap. přístupy, ke kterým nejsem kompetentní (ROR, hypnóza apod.)
- > být si vědom omezení postupů u jednotlivých úkolů i omezené platnosti závěrů , jež mohou být odvozeny za různých okolností a pro různé účely; vykonávat praxi v rámci psych. komunity a mít povědomí o důležitém vývoji teorií a metod v rámci této komunity
- > povinnost nevykonávat praxi, když jsou schopnosti či úsudek nepříznivě ovlivněny, a to i když jde pouze o dočasné problémy. Např. osobní problémy, zdravotní... někdo mi zemřel a přijde zrovna truchlící klient – může to být pro mě v tu chvíli příliš osobní – předat kolegovi?

4 základní etické principy

○ 3) ZODPOVĚDNOST – **obecná zodpovědnost, prosazování vysokého standardu, vyhýbání se poškození, kontinuita péče, rozšířená zodpovědnost, řešení dilemat**

- > obecná zodpovědnost za kvalitu a následky profesionálního jednání psychologa; nepoškodit dobrou pověst profese
- > snaha o vysokou kvalitu vyšetření i kazuistiky!
- > vyhýbání se nesprávnému používání psychologických znalostí nebo praxe a minimalizace poškození, jež je předvídatelné a nevyhnutelné; uznání potřeby zvláštní péče, již je třeba věnovat při provádění výzkumů nebo pronášení odborných soudů týkajících se osob, které k tomu nedaly souhlas
- > zajišťování návazné péče
- > rozšířená zodpovědnost supervidujícího psychologa

4 základní etické principy

○ 4) INTEGRITA – uznání profesních omezení, poctivost a přesnost, přímočarost a otevřenost, konflikt zájmů a zneužívání, jednání kolegů

- > profesní omezení – povinnost používat sebereflexi a být otevřený v otázce osobních a profesních omezení a doporučení v obtížných situacích vyhledat profesionální pomoc
- > přesnost při prezentování relevantní odborné způsobilosti, vzdělání, zkušeností (např. při sebeprezentaci na webu); přesnost při prezentaci informací a povinnost uznávat existenci alternativních hypotéz; uznání omezené platnosti závěrů a názorů vyjádřených v odborných zprávách a prohlášeních
- > obecná povinnost poskytovat informace a vyhýbat se podvodům ve výzkumu a v odborné praxi; povinnost neodepírat informace
- > uvědomování si problémů, jež mohou pramenit z duálního vztahu, a povinnost vyhýbat se takovým duálním vztahům, v nichž se snižuje potřebný profesionální odstup nebo které mohou vést ke konfliktům zájmů nebo ke zneužívání klienta

Etika v psychologické diagnostice

- povinnost zajistit psychologické testy, psychodiagnostické pomůcky a záznamy z vyšetření tak, aby k nim neměl přístup nikdo bez příslušného vzdělání a nesměl je používat !!!
- ? Používání testů se zastaralými normami ?
- Zajištění vhodných podmínek testování
- Interpretace výsledků vyšetření a zpětná vazba – vyhotovení psychologické zprávy
- ...

Sdělování informací

- Pacient má právo na informace !!!
- Výjimka: probíhající trestní řízení rodičů v případě DN nebo sexuálního zneužívání dítěte
- Opisem, výpisem, ústně, nahlížením do dokumentace
- Sdělovat: jasně, srozumitelně (pozor na odborné termíny), konstruktivně, střídat pozitivní a negativní sdělení
- Pozor na formu!

Etika v psychoterapii a poradenství

- V ČR chybí jasné vymezení kromě zdravotnictví
- Princip beneficence – kladný postoj T k P
- Bezpečný vztah - mlčenlivost, pořizování záznamů, publikování kasuistik – vždy informovaný souhlas !!!
- Princip nonmaleficence – zneužitelnost pacienta terapeutem – nepřijímat dary – ani sponzorské, služby... ani erotické a emoční

- Žádné milostné vztahy ani navazování přátelských vztahů
- Uvědomovat si meze a hranice vlastních kompetencí, technik, postupů, diagnostických metod
- Respekt k osobě pacienta – neměnit jeho světonázor, nepolemizovat s jeho vírou, politickým přesvědčením, nevnucovat vlastní hodnotový systém.
- Musíme k tomu přistupovat s rozvahou – např. u léčby závislostí, u dětí někdy vnucujeme hodnotový systém atp.

Informovaný souhlas

- Zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, nestanoví-li tento zákon jinak.
- Pacient má právo odmítnou zdravotní péči, i proti doporučení lékaře
 - výjimka:
 - kdy zdravotní stav neumožňuje pacientovi tento souhlas vyslovit
 - vážná duševní porucha - pokud by v důsledku jejího neléčení došlo se vší pravděpodobností k vážnému poškození zdraví pacienta nebo jiných osob

Povinná mlčenlivost

- Vázána zákonem !!! - zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů
- Nesdělovat informace o pacientovi /klientovi nikomu, ani jeho blízkým bez jeho (písemného) souhlasu !!! (pozor na sdělování informací telefonicky!!)
- Výjimka : zákonní zástupci
- Povinná mlčenlivost s absolutní platností – i po úmrtí pacienta
- POZOR na poznámky a zápisy či psychologické zprávy – bezpečné uložení a archivace bez možnosti zneužití (např. nemít zprávy v osobním počítači!!)
- V případě kasuistik a supervize – anonymizace dat
- Zákon nad povinnou mlčenlivostí – oznamovací povinnost !!!

Oznamovací povinnost

- zabití,
- vražda,
- těžké ublížení na zdraví,
- pohlavní zneužití,
- znásilnění,
- zneužití dítěte k výrobě pornografie,
- týrání svěřené osoby
- !!! korupční jednání !!!

- <http://www.policie.cz/clanek/oznameni-trestneho-cinu.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>

Literatura

- Lindsay, G. a kol. (2010). *Etika pro evropské psychology*. Praha: Triton a Hogrefe – Testcentrum.
- Ptáček, R., Bartůňek, P. (2011). *Etika a komunikace v medicíně*. Praha: Grada.
- Weiss, P. a kol. (2011). *Etické otázky v psychologii*. Praha: Portál.
- Weber, H. (1998). *Všeobecná teologická morálka*. Praha: Zvon.

Chování na klinickém pracovišti

- **Znalost psychopatologie a obecné psychologie !!!** + základní znalost diagnostických metod (praxe z psychodiagnostiky)
- Dodržovat základní pravidla slušnosti a chování !!!
- Předem se informovat na typ pracoviště (otevřené x uzavřené, somatické x psychiatrické odd., ...)
- Respektovat chod oddělení!! (Neberu si pacienta na rozhovor v době oběda, vizity apod.!)
- Nosit vždy viditelně identifikační visačku se jménem, názvem školy, studijního oboru, ev. ročník studia + fotografie
- Zvolit vhodný oděv, obuv + bílý plášť

Chování na klinickém pracovišti

- Dodržovat základní bezpečnostní pokyny a bezpečnost práce (seznámení se s formulářem na daném pracovišti) vzhledem ke specifikům daného pracoviště
 - Vhodný oděv + obuv
 - Kouření v areálu pouze na vyhrazených místech
 - Atd...

Chování na klinickém pracovišti

- Aktivita x pasivita během praxí???
- Aktivita neznamená „všeznalost“
- Pokud nevíte, ptejte se – cílem praxe je získat další a zejména praktickou zkušenost
- Supervidujte svou činnost
- S čím na praxi přicházíte?
 - Co si musíte zkusit (v rámci splnění předmětu)?
 - Co si chcete zkusit, jaká máte vlastní očekávání?
 - Co jste ochotni zkusit (např. nad rámec podmínek splnění předmětu)?

Chování na klinickém pracovišti – hranice a profesionalita

- Dodržujeme profesionální hranice – přestože ještě nejsme zcela v pozici profesionála!
 - S pacienty si netykáme
 - výjimka: děti – dotaz na supervidujícího klinického psychologa
 - Nedovolujeme pacientům, aby nám tykali
 - Nevyměňujeme si osobní kontakty s pacienty (čísla, fb)
 - Vymezení vlastních hranic při práci s pacienty (co je mi v kontaktu příjemné a co ne) – pozor na osobní informace
 - NE !!!
 - „Kamarádké“ chování
 - Sexuální služby
 - Flirtování
 - Jakýkoliv kontakt mimo zdravotnické pracoviště